

SADRŽAJ

Njegovoj ekselenciji gospodinu grofu De Verženu	7
Predgovor	11
Dnevnik sa putovanja od Carigrada do Poljske	19
25. maj (23), 26. maj (26), 27. maj (28), 28. maj (31), 29. maj (32), 30. maj (35), 31. maj (37), 1. jun (38), 2. jun (40), 3. jun (42), 4. jun (42), 5. jun (43), 6. jun (46), 7. jun (47), 8. jun (50), 9. jun (51), 10. jun (53), 11. jun (55), 12. jun (58), 13. jun (62), 14. jun (63), 15. jun (65), 16. jun (66), 17. jun (68), 18. jun (70), 19. jun (72), 20. jun (73), 21. jun (75), 22. jun (78), 23. jun (79), 29. jun (89), 30. jun (90), 1. jul (92), 2. jul (95), 3. jul (96), 8. jul (114), 9. jul (115), 10. jul (117), 11. jul (118), 12. jul (119), 15. jul (124)	
Prikaz ruševina Troje	129
O ruševinama Troje (131), Dodatak (145)	
Pregled novih matematičkih dela	155
O tomu I (157), Tom II (165), Tom III (169), Tom IV (173), Tom V (177)	
Mi reformatori univerziteta u Padovi	181

PREDGOVOR

Prošlo je već dvadeset i dve godine i četrnaest dana otkad sam napisao ovaj dnevnik na putovanju, koje je njegova tema, od Carigrada do Poljske s Njegovom ekselencijom gospodinom Džejsom Porterom, ambasadorom Engleske, koji se nakon dugog poslanstva vraćao u svoju otadžbinu. Pošto je rat dve sukobljene strane, njegovog i Bečkog dvora, činio prelazak preko Ugarske nepraktičnim, a gospođa ambasadorka se nije usuđivala krenuti na put morem, odgovaralo mu je da ide preko Poljske. Budući da sam proputovao Italiju, Francusku, Englesku, Flandriju, Holandiju i jedan deo Nemačke, te otišao u Carigrad s ekselencijom gospodinom Pjetrom Korerom bailom iz Venecije, ugrabio sam ovu priliku kako bih svojim putovanjima dodao i ovo, s namerom da posle Poljske odem dalje u Peterburg. Međutim, zima, koja je došla nakon raznih ozbiljnih zdravstvenih tegoba, nagnala me je da se iz Varšave uputim ka Krakovu, pa da se preko Šlezije i Austrije vratim u Italiju, u Rim, nakon četiri i po godine ugodnog putovanja na koje sam otišao isključivo kako bih prekinuo svoje prethodne i buduće veoma naporene poslove, s jedne strane, u još uvek snažnom dobu, a s druge ne baš kao u prvoj mladosti. I sve to radi posmatranja, ispitivanja, razmišljanja o stanju prirode, politike, građanstva, nauke

toliko različitih zemalja i običaja istovremeno spoznajući onu čuvenu staru poslovicu: *Multorum mores hominum qui vidit & urbes*.

Privlačila me je prijatna mogućnost da vidim Bugarsku i Moldaviju, zemlje suviše različite od onih koje sam posetio u najučenijem delu Evrope, kuda putnik ne može proći bez velikih neugodnosti i opasnosti osim ako mu se ne ukaže prilika da putuje u sviti jednog ambasadora. Pri tome ambasador ima pomoć javne uprave i pratnju sultanovog komesara s čuvarima, kojem su data najšira ovlašćenja kako bi uvek bio na usluzi, a uza sve to i besplatne kočije, trkačke konje, smeštaj i izdašnu hranu. Taj ambasador mi je pokazao naklonost za vreme mog sedmomesečnog boravka u Carigradu primivši pre mog dolaska u prestonicu Osmanskog carstva ljubazno pismo preporuke za mene, kako sam saznao od njega samog, koje je napisao milord Meklesfild, ondašnji predsednik Kraljevskog društva u Londonu, čiji je član bio taj gospodin, a čiji sam član nedavno postao i ja. Pismo je potpisalo dvadesetak istaknutih članova Društva, koji su me u Londonu obasuli ljubaznošću i svom mogućom pažnjom nakon objavljivanja mog speva o pomračenju, posvećenog tom cenjenom akademskom telu, tim pre što sam naumio da u Carigradu sprovedem zanimljivo posmatranje prvog prelaska Venere, mada potom nisam uspeo zbog kašnjenja u polasku venecijanskog ambasadora.

U svakom slučaju, kako bih učtivo izdejstvovao tu uslugu od njega, oslonio sam se na posredovanje Njegove ekscelencije gospodina grofa De Veržena, tadašnjeg francuskog ambasadora na tom dvoru, koji je od prvog dana mog dolaska u tu varvarsku prestonicu pokazao prema meni izuzetnu dobrotu videvši me iste večeri, dok sam

sedeo kraj njega u razgovoru, skrhanog groznicom koja me je u roku od nekoliko dana dovela na ivicu smrti, da mi nisu davali više od sat vremena života. Često me je posećivao tokom moje opasne i duge bolesti, i čak mi ponudio udobniji smeštaj u svojoj palati, što je i samog baila potaknulo da mi nađe pristojniji i udobniji stan. Taj grof je sredio da me prime kao četvrtog putnika u kočiju gospodina engleskog ambasadora, s veoma ljupkom gospođom ambasadorkom i njenim mlađim bratom, izuzetno finih i čestitih manira. To mi je pružilo priliku da nakon smrti engleskog ministra darežljivom posredniku ponudim ovaj svoj maleni izraz poštovanja, posvećujući mu dnevnik jednog putovanja, koji kao što sam u samoj posveti rekao, njemu dugujem. Ne mogu dovoljno izraziti svoju zahvalnost tom velikom čoveku koji, došavši svojom ogromnom, izuzetnom zaslugom na visok položaj na svom dvoru, među ozbiljnim brigama svog slavnog i nadasve korisnog ministarstva, nastavlja da pazi na mene i da mi pomaže s posebnom blagonaklonošću i dobrotom, što sam takođe napisao iz ponizne i blagodarne zahvalnosti u istoj posveti.

Pošao sam pišući izveštaj o ovom malom delu svojih putovanja po tako nepoznatim zemljama beležeći na jedan veoma poseban način jedno za drugim mesta kroz koja smo prošli ili u blizini kojih smo prolazili, kao i vreme polaska i dolaska u svako mesto, što je poslužilo da se ispravi karta koju je s tim delom Osmanskog carstva po naredbi samog gospodina grofa De Veržena u Versaju iscrtao Zanoni, kako mi je i sâm potvrdio, i gotovo uvek iste večeri prečišćavao izveštaj o onome što se dogodilo tekućeg dana. Bilo mi je veoma žao što nisam imao kod sebe nijedan prenosivi instrument kojim bih mogao pre-

cizno odrediti tačan geografski položaj tih mestâ. Verno sam opisao ono što sam video i čuo od ljudi po meni dostojnih poverenja. Mnoge podatke o mestima u prvom delu putovanja dugujem gospodinu doktoru Mekenziju, Englezu po nacionalnosti, lekaru gospodina ambasadora, koji nas je pratio do ulaska u Poljsku, veoma učenom čoveku, koji je ovuda već bio prošao. Mnogo važnih podataka o Moldaviji dugujem gospodinu La Rošu, poreklom Francuzu, opravdano omiljenom ministru vladara te zemlje, kao i gospodinu Milou, koji je u svojstvu staroste upravljao jednom od njenih provincija, nekadašnjom poljskom starostijom.

Nemanje odgovarajućih instrumenata, nepoznavanje jezika zemlje kroz koju se prolazi, iako delimično nadoknađeno prisustvom tumačâ, te užurbanost samog putovanja bez dužih zaustavljanja osim na nekoliko isprekidanih dana na ulasku, na izlasku i u srcu Moldavije, nisu omogućili posmatranje na terenu, ispitivanje brojnih predmeta, što bi bilo od suštinskog značaja za jedno potpunije i utoliko korisnije delo. Ipak, ni ova kratka priča neće biti beskorisna ni dosadna, ako ni zbog čega drugog ono zbog informacija o tome kako putuje jedan kraljev ambasador ovim varvarskim predelima, o različitim navikama i običajima, a prevashodno bar o stanju ondašnje vlasti, proizvodnje i trgovine Moldavije, zemlje slabo poznate čak i danas iako je bila pozornica brojnih potonjih ratnih zbivanja.

Po dolasku u Varšavu nakon još jedne nimalo bezazlene bolesti koju sam preležao u Kamjenjecu i tokom putovanja, pokazao sam ovaj dnevnik jednom prijatelju koji ga je na brzinu preveo na francuski za sopstvene potrebe, pa je našavši se posle nekog vremena u Ženevi tu

prethodno nepregledanu i neprečišćenu verziju pozajmio svom prijatelju koji ga je zatim dao drugom prijatelju, a ovaj ga objavio u Švajcarskoj u štampanom obliku umevno proizvoljno izmene u različite izvorne izraze, što se na njegovu žalost, kako mi je kasnije priznao, odrazilo na stil. Saznao sam za to izdanje tek godinama kasnije, a pošto su svi primerci nestali za kratko vreme, kako sam već spomenuo, nisam nikad uspeo da dobijem svoj primerak, niti da ga pogledam, osim letimično. Bilo mi je žao što u njemu nisam video ni naznaku o tome da u pitanju nije moj original napisan na italijanskom, već prevod, koji nisam nikad ni pogledao, te nisam mogao garantovati za izraze koje je upotrebio urednik. Ipak, video sam na margini rukopisa prvog prevodioca beleške samog gospodina La Roša, koji je došavši u Varšavu posle mog odlaska izmenio u njemu nekoliko kratkih pasusa o onome što su mi drugi preneli o Moldaviji. To sam ovde iskoristio i samim tim sam sigurniji u tačnost ostalog.

U Parizu su neki želeli uraditi drugo izdanje ovog mog malenog rada, ali mi je traženo da se objavi i italijanski original. Odložio sam to dok mi se nije ukazala prilika da dođem u Italiju kako bih objavio u ovoj čuvenoj, velikoj, a sad i modernijoj i boljoj štampariji gospodina Kontija Remondinija zbirku od pet tomova mojih što novih, što neobjavljenih matematičkih dela iz oblasti optike i astronomije, napisanih uglavnom na latinskom, jeziku koji danas slabije prihvataju i učeni ljudi jedne u Evropi sve dominantnije nacije, te sam svima njima dodao i kratak sažetak na francuskom u svakom tomu. Skrušeno stoje pred tronom Njegovog veličanstva najhrišćanskijeg kralja koji je izvolio prihvatiti njihovu posvetu i milostivo mi dozvolio ovo privremeno odsustvo, ne oduzimajući mi

izvanredne privilegije kraljevske velikodušnosti, što mi je dodelio njegov uzvišeni predak, i koje su ostale netaknute uprkos mnogim naknadnim promenama na tom dvoru i kritičnim okolnostima brojnih preskupih ratova. Zatražio sam to s jedne strane zato što štampari u tom kraljevstvu ne prihvataju više štampanje delâ punih geometrije i proračuna poput ovog i napisanih na tuđem jeziku, a to autora izlaže ozbiljnim troškovima i neprijatnostima traženja načina prodaje najvećeg dela primeraka van kraljevstva. S druge strane, zbog starog prijateljstva s tom gospodom otkad su pre dvadeset godina objavili u mom prisustvu besprekorno i tačno izdanje moje *Teorije prirodne filozofije*, kao i zbog njihove povezanosti sa svim obrazovanim narodima što će u najkraćem roku pomoći da i u najudaljenije krajeve stigne vest o plodovima svih mojih napora, za koje se nadam da će biti korisni napredovanju nauka, jedinom predmetu koji mi je izričito naručen u kraljevskim poveljama.

Dok se ta moja brojna dela štampaju, koja su za sad svedena na dve navedene teme, a već smo kod trećeg od pet tomova na koje sam se trenutno ograničio (o tome je nedavno izašao detaljan katalog koji služi kao javno obaveštenje), smatrao sam korisnim da na kraju ovog neobimnog dela dodam sažetu informaciju, kao neku vrstu manifesta, za ljude privučene lakom temom kratkog putovanja, kako bi i na ovaj način i o tome nešto saznali. Međutim, pre toga dodaću u istu knjižicu jedan detalj sličniji njegovom prvom predmetu, izveštaj o onome što sam video na putu za Carigrad naspram Teneda, o značajnim ostacima ruševina koje se danas nazivaju Trojom, a pripadaju novom mada veličanstvenom, mnogo kasnije

sagrađenom gradu kraj one druge Troje koju su nekada davno spravili Grci, čiji ću kratak prikaz dati u dodatku.

Smatrao sam korisnim obavestiti svog čitaoca o temama koje će naći u ovom malenom delu dok se približava vreme objavljivanja jedne mnogo zanimljivije i obimnije zbirke. Ostaje mi samo da dodam kako je u ovom italijanskom izveštaju o mom putovanju zvanje oca promenjeno u zvanje opata zbog promene mog nekadašnjeg statusa koji nisam napustio usled svoje nepostojanosti, već zato što je sâm nestao učinivši me na neki način gotovo siročetom, i učnikom.